

Tíz év után

Tíz esztendő már történelmi távlat. Ennyi idő alatt bőven meg tud fordulni a világ. Ennyi idő alatt nemcsak felcseperedik a gyermek, de már vissza is felel az apjának. Ennyi idő csak a művészetben bagatell. *Ars longa, vita brevis est* – mondja a latin, s hol vannak már a „holt” latinok! Mondásuk viszont él, mint ahogy ez a néhány sor (amit most épp itt írunk és olvasunk) ugyancsak garantáltan túlél bennünket.

Tíz év azonban egy lap életében te méredek idő. Főleg akkor, ha olyan hiányt tölt be, mint a Zenekar. 1994-ben, amikor Popa Péter és Jobbágy Ervin megkerestek a szimfonikus zenekarok-

ról, szimfonikus zenekaroknak szóló orgánum ötletével, még csak remélni lehetett, hogy a kezdeményezés megáll a lábán.

Számos lapalapításom közül ez volt az egyik legkedvesebb. Más kormányok regnáltak, más szellők fújtak, de a muzsika már akkor is a régi volt. Nagy lelkesedéssel vágtuk bele fejszénket a matuzsálemi fába. Gyorsan rá kellett jönnöm: ez a szféra több azért érdekérvényesítésre kényszerülő, kenyérharcot folytató értelmiségi hivatásnál. A magas kultúra soha nem szubkultúra. A gondok lehetnek hétköznapiak, a végeredmény mindig ünnepi.

A hangolást befejezve kisvártatva elkezdődött a koncert. A Zenekarnak sikerült az, ami számos művészeti tematikájú lapnak nem: betöltötte funkcióját, folyamatosan elvégzi azt a missziót, amiért megszületett. A szerkesztésről leköszönve is figyelemmel kísértem további sorsát, majd pedig publicistaként is rendszeresen felbukkantam oldalain. Mindvégig rokonszenvező kívülállóként, aki a nézőtérről figyel, de a kulisszák mögé, a próbatermekbe is be-bepillant.

Tíz év nagy idő, ami alatt egy lap is felcseperedik. S talán az sem olyan nagy baj, ha időnként kiskamasz módjára felel...

Csontos János

Egy születéslapra

Nem kézirat-, sem sajtóhiba e köszöntőnek szánt írás felirata. Címzettje születésnapja (ha léhán tovább játszadoznék betűvel-szóval, folytathatnám másként is: születés-napilap, aminek jelentése van ugyan, értelme azonban most éppenséggel semmi). Tíz éves a ZENEKAR, alulírott, ki valami négy és fél évtizedig volt köztutált zenekritikus, némi meghatottsággal gyűjtja meg az ilyenkor kötelező ünnepi tortán a megfelelő számú gyertyát.

De nehogy túlságosan elzérékenyüljek! Lehetne 104-éves is. A ZENEKAR címmel 1899-ben jelent meg magyar folyóirat először, élt mindössze két évet, jogutód nélkül szűnt meg 1901-ben, mint a magyar zenei szaksajtó oly sok más tiszavirágja. A mienkénél szerencsésebb zenekultúrák értékeiket jobban őrzik. DAS ORCHESTER – ez 1924-ben indult s máig megvan, a világháborús kényszer-szünettel persze.

Némely zenekarunknak volt folyóiratba ágyazott műsorújsága. A Filharmóniai Társaságé a Zeneközlöny, amelyben kottapéldás műelemzések jelentek meg az együttes hangversenyeihez (szerkesz-

tője számíthatott rá, hogy a koncertek úri közönsége tanult annyi zenét, hogy egy Mozart- vagy Beethoven-dallamot elolvasson). A félamatőr Székesfevárosi Zenekar olcsón tartott Vigadóbeli estjeinek A ZENE szolgáltatott műsorfüzet hátteret, évadonként 16 számban (olcsót írok, hisz a Pengős világban 60 fillér volt a belépés ára, 12 zsömlé, vagy 30 kiló szilva, boltban-piacon). Hanem ezek művel-műsorral foglalkoztak, ám az előadó együttessel nem.

Bevallom töredelmesen, ama 1899–1901 között nyomtatott őslap soha nem járt a kezemben – ezzel, feltételezem, nem vagyok egyedül. Így hát nem tudhatom, miféle szempontok szerint foglalkozott az akkori, Kárpátmedence-béli ország szimfonikus kultúrájával. Azonban a mi lapunkat, pontosabban szólva az Önök lapját, figyelmesen olvasom az utolsó betűig. Nem a magam elmeszüleményeiért, amikkel Önöket terhelem, bár a nulladik számban (köznyelven: próbaszámban) kezdtem el benne az intellektuális bűnözést, s folytatom, lám még ma is. Nem szerény magamat nézegetem benne, mint tette Narcisszus a víztükörben az antik görög mitológia szerint.

Mert csak az írott zenekritikát hagytam oda, az önkritikát cseppet sem, így hát, ha belenézek abba, amit elköttem, csak azt látom, mit hagytam ki, mi volt fölösleges, vagy szövegezésben nem eléggé pontos.

De elegendem van belőlem, szeretem olvasni a most az általános iskola felső tagozatába lépő ZENEKAR-t, az általa közvetített, másutt sehol fel nem lelhető információkért. Nem az én bőrömré megy, az Önökére annál inkább, hogy mit tesz/tehet a Szakszervezet a muzsikuskultúra körülményeinek javításáért. Végére 1938 karácsonyán, hat és fél évesen kezdtem el a hivatásos zenehallgatást az Operaházban. Akkor persze még nem, de az idő múlásával megértettem, füllel „fogható” összefüggés van az érdekvédelem hatékonysága és egy zenekar művészei teljesítőképessége között. Azért aztán figyelmesen olvasom a Szakszervezet, meg a Zenekarok Szövetsége idevágó tevékenységéről szóló beszámolókat.

Sokminden jut eszembe ilyenkor. Például Hannover György (1905–1935) esete. A Budapesti Hangversenyzenekar le-

gendás koncertmestere, a Hubay-mes-
teriskola díszje, szó szerint belehalt a napi
18 órás kenyérkereső munkába! Eszem-
be jut, hogy volt idő, amikor a szakszer-
vezet az érdekvédelem megcsúfolására
működött. Zenekaraink tagjai, mai ve-
zetői sem emlékezhetnek rá, hogy ami-
kor – úgy 50 éve – létrejött a toldoz-
va-foltozva máig működő egységes
nyugdíjrendszer, a fúvósok nyugdíj-kor-
határa ugyanúgy 60 év volt, mint, teszem
azt a könyvelőké (akkoriban hölgyek ke-
zébe semmiféle fúvós hangszert nem
adtak; az is roppant feltűnő volt, mint ab-
szolút kivétel, hogy a MÁV Szimfoniku-
soknál játszott egy női nagybőgős). A
törvény nem ismerte el, hogy az anzacc
nem feltétlenül szavatos a hatodik X-ig,
a tüdő sem. És a szakszervezetnek nem
volt, igaz, nem is lehetett szava ehhez.
Évtizedekbe telt, míg vad viták árán si-
került elérni a nyugdíjtörvény módosítá-
sát, s váltak fúvósaink 25 évnyi szolgálat
után életkoruktól függetlenül jogosulttá a
teljes nyugdíjra.

A ZENEKAR-ból tudhatom meg fo-
lyamatosan, mi történik szimfonikusaink
háza táján, országszerte. Ha „helyzet“
van, netán vészhelyzet, olvashatom a
szemben álló álláspontokat, érveket és
ellenérveket, érzékelem az olykor szinte
tapintható indulatot. De ugyanígy értesü-
lök arról is, ha sikerül előbbre jutni akár
egy apró lépésnyit. A műhelyekbe pil-
lantva érzékelhető a zenekari kultúránk
hatalmas fejlődése és működési feltételei
között feszülő áldatlan ellentmondás.
Irigykedve gondolkodom ilyenkor Franciaor-
szágra, ahol De Gaulle tábornok V. köz-
társaságának kulturális minisztere, André
Malraux – eredeti foglalkozása prózaíró
– kidolgozta a kultúra működtetésének
három pillérré épülő rendszerét (60-as
évek). Azóta a zenekarokat (is) a köz-
ponti, a regionális és a városi költségve-
tés finanszírozza s a francia vidék akusz-
tikus sivatagból virágzó zenekultúrává
fejlődött. Irigykedem Dániára is, amely
ugyan nem tartja magát zenei nagyhata-
lomnak, de zenei törvényt, azt alkotott
1976-ban a koppenhágai T. Ház, benne a
fejlődés-fejlesztés fő irányjaival.

Ami a próbatermekben-irodáknak tör-
ténik – lett legyen bár vita az első vérig –
belső, vagyis belügy. Az estére jegyet-
bérletet váltók Beethoven meg Bartók
művészi-etikai igazságával vágynak ta-

lálkozóra, zenei harmóniára. Kit érdekel,
min veszekszenek muzsikuskok és főnö-
kök napközben. A lap kritikai rovatának
egyszemélyes protagonistája publikus-
füllel hallgat, a szakemberével értékel.
Szerkesztői döntés kérdése, hogy egy-
egy számban két-három terjedelmes
szakmai felbecsülése kapjon nyilvános-
ságot, vagy tízé kurtán. Nem tudhatom,
mit szeret jobban az olvasó, a lap által
megszólítottak sokasága. Kicsiny ma-
gam, mint szólista örömmel nyugtázom
Fittler Katalin kollégám terjedelmes je-
lentéseit. Egy-két év távlatában így is
tollhegyére kerül valamennyi szimfoni-
kus testületünk.

Nem hagyhatom szó nélkül Rakos
Miklós zenetörténeti dolgozatait. Auer
Lipótról, ki született Veszprémben s vit-
te orosz cári udvari hegedűs, kamramu-
zsikus, karmester rangjáig, mint valóság-
gos, titkos tanácsos... Nos, Rakos tanár
úr elképesztő muzikológus tudás és fel-
készültség boldog birtokosa. Nagy figye-
lemmel olvasom, bármiről írt legyen is;
kottapéldákkal sűrűn spékelt dolgozatait
ritka felkészültség hitelesíti. Remélem,
bírom is benne, hogy kis hazánk zene-
karai szekund-hegedű szólamainak har-
madik pultjánál is ekként olvassák ku-
tatásainak nem csekély eredményeit.
(Zárójeles kérdésem: tudja-e a mi he-
gedűs-brácsás hadunk, hangszerük isko-
lateremtő felsőfokú professzorai több-
ségükben magyarok voltak a 19. század-
ban. Auer Lipót Szentpétervárott, máig
sugárzó hatással; Berlinben Joachim Jó-
zsef, Brüsszelben Hubay Jenő, míg Tre-
fort Ágoston kultuszminiszterünk paran-
csára, minden művészi-anyagi feltételét
teljesítendő nem hívta haza Zeneakadé-
miánk.)

Fontosságát nem vitatom, csak nem
feltétlenül értem, amit a többnyire német
szakemberektől a hangszeres játék egész-
ségügyi veszedelmeiről tudat a ZENE-
KAR. Voltam pedig amatőr zenekarban
öndidakta, iskolát nem járt fuvalás, ütő-
hangszeres is. Játszottam olyan – talán
Haydn-korabeli üstdobpáron, amelyen
nem volt pedál, sem hangolókulcs. Az
egész üstöt kellett forgatni a dob bőrének
feszítésére, hangolására. Billentyűs-fú-
vós, ütőhangszerekhez volt szerencsém,
vonós hangszerek legfeljebb a tokja
volt a kezemben, az instrumentum maga
soha. Tudom, nem egészséges naponta

sok órát muzsikálni hangszeren, de a
doktorok bizonyosan bölcs diagnózisait
nem értem meg.

Elemezni kellene – bár lennék ifjabb
– a ZENEKAR zárótételeként közreadott
komplett hangversenyműsorokat, mit ját-
szanak ennyi-annyi hónap alatt nagy-
gyűtéseink országszerte. Mint buzgó ol-
vasó el szoktam végezni ezt az analízist,
mert nincs annál felajzóbb, mint annak
felderítése, hogy melyik együttes mit
tesz a kirakatba.

Kérem, ne vegye senki olvasó rossz
néven, magamba szállva, nagyméretű
önbírálattal írom le, én is előfordulok
ezeken a lapokon, ha szívesen olvassák,
ha nem. Nem tudhatom, mint vélekedik
rólam csellista, vagy klarinétos. Kíván-
hat mennyibe, pokolba, szíve joga ez.

Magam értékelése nem rám tartozik.
Örvendezve a ZENEKAR 10. születése
napján – a gyertyákat, szíveskedjenek
Önök, zenekari muzsikuskok, elfújni, egy-
szersmind tovább éltetni, a tortán –, hadd
tehessek két észrevételt. Zenekarra sza-
kosodott újság, Miskolc és Szombathely,
Debrecen és Pécs, Győr és Szeged
szimfonikusai között hidat verő, ebben
az országban nem volt eddig soha. Le-
gyen tovább évtizedekig, nem nekem,
Önöknek.

Másrészt, (ha ezt a lapgazda ki nem
cenzúrázza), el nem feledhetem: 46 éve
írok zenéről ezt-azt, méretes fogyasztás-
sal szerkesztőből. Hanem ennek az új-
ságnak erősen rendhagyó szerkesztője
Popa Péter (cimborám, barátom?, inkább
szakértőm). Az első zenekari hegedűs el-
nök úr, meg akármi, akivel 72. évemig
találkoztam. Megbecsülöm, kívánnám,
tegyék Önök, olvasók is. Majd' 40 éven
át voltam lapcsináló ember, valamennyi
ismeretem van arról, hogyan kell végez-
ni ezt a munkát. Én becsülöm a művész
urat, egyszersmind lapkészítőt, örülnék,
ha az olvasó velem egyetértene.

A ZENEKAR 10. születése napján
boldoggá tette, ha megélné az 50-et,
100-at – felső határ a csillagos ég –, ve-
lem aligha, de az utódokkal.

Breuer János